

„Akkor érzem jól magam, ha együtt a család...”

Beszélgetés Dr. Sokcsevits Dénessel

Minden magyarországi nemzetiségnek, népcsoportnak vannak emblematikus személyiségei, megkerülhetetlen szakemberei, a közéletben, az irodalomban, a művészetekben, a tudományban. Ők a húzóemberek, akikre odafigyelünk, nagyra értékeljük a munkájukat, elért eredményeiket. Legutóbbi számunkban a Magyarországi Románok Kutatóintézetének igazgatóját, két nyelven publikáló költőjét, dr. Berényi Máriát mutattuk be, most a hazai horvátok kutatójával, polihistorával beszélget **Pavlekovics András**, rádióriporter.

– Milyen indítást kaptál otthonról?

– Baján születtem, s egy ideig ott is éltem, közel négyéves koromig apai nagymamám nevelt. Szüleim Budapesten dolgoztak, s amikor lakást tudtak venni, bátyámmal és nagymamammal együtt én is a fővárosba költöztem, míg húgom már Pesten született. Bár mindkét szülőm Baján látta meg a napvilágot, csak apám családja bajai. A Sokcsevitsék régi bajai bunyevác-horvát família, vezetéknevünk már 1701-ben felbukkan egy helyi forrásban. Édesanyám szabadkai származású magyar, de mint minden rendes bácskai család tagjában azért jócskán van bennem bunyevác és sváb vér is. A család először 1921-ben, majd 1944-ben menekült Magyarországra. Anyámtól a művészet iránti szeretetemet kaptam, ezt egyértelműen mondhatom, mert már egész kis koromban megismertett például a festéssel. Annak idején Év múzeuma sorozat köteteit megvette nekem és én állandóan azokat bújtam. Vittek múzeumokba is, így már gyerekként érdekelt a művészetek világa, főleg a festészet.

Nagybátyámtól és apámtól, akivel gyerekkoromban sokat jártunk horgászni, a vizek szeretetét, a horgászatot kaptam. Négy éves koromban kerültem el Bajáról.

– Magyarországon nem igazán ismertek a horvát alkotók, mint Bela Čikoš Sesija, Herman Bolle és más neves személyiségek. Tudjuk, hogy van közöttük kapcsolat, illetve átfedés néhány művésznél. A Monarchia idején például számos város épült hasonló stílusban, sőt ugyanarra a mintára. Téged nem motiváltak ezek a dolgok?

– De, nagyon érdekeltek. Ha annak idején, 1989-1990-ben sikerült volna elnyernem a Soros Alapítvány ösztöndíját, akkor művészettörténettel foglalkoztam volna, ugyanis a magyar építészek horvátországi munkáival kapcsolatban adtam be pályázatot, mert nagyon érdekelt ez a téma. Ha megkapom az ösztöndíjat, biztosan egészen másképpen alakul a pályám. Vannak azonban más magyar-horvát kulturális kapcsolatok is Zágrábban. A 90-es években írtam a magyar és horvát művészeti és irodalmi kapcsolatokról. Magyar művészettörténészek is foglalkoznak ezzel. Különösen a reneszánszal, Mátyás király idejével, mert akkoriban nem magyarok

mentek Horvátországba dolgozni, hanem dalmát, horvát építészek dolgoztak itt, Magyarországon. Akár Giovanni Dalmatára (Ivan Duknovićra) gondolunk, vagy a neves miniatúrafestőkre, Julije Klovićra, Giulio Kroatarra, kik szintén a budai királyi udvarban tevékenykedtek.

– Nemcsak Dalmáciában, és Isztrián található magyar vonatkozású emlékek. Ma már tudjuk, hogy Zágráb és környéke is számtalan ilyen történelmi emléket rejt. Ezeket az utóbbi időben kezdik felfedezni.

– Zágráb különösen jelentős szerepet játszik ebben az egész történetben, és a magyar-horvát államközösség pozitív hagyományainak az igazi példája. Zágráb úgy válhatott később Horvátország fővárosává és gazdasági, kulturális központjává, hogy alapjait magyar, vagy közös magyar-horvát uralkodó, Szent László király rakta le. Ő alapította a zágrábi püspökséget. IV. Béla pedig azzal járult hozzá, hogy Zágrábnak, a polgárvárosnak szabad királyi városi rangot adott. Ezek alapozták meg Zágráb későbbi fejlődését, úgy hogy erre egyébként ma már a horvát közvélemény is elismeréssel tekint. Amikor a IV. Béla által Zágrábnak adományozott szabad királyi városi rang 750. évfordulóját ünnepelték, akkor az Óvárosban erről emléktáblát helyeztek el.

– Számtalan hasonló példa van ma már. Ilyen a Janus sírjánál elhelyezett kétnyelvű tábla, itt vannak, a Zsolnay manufaktúra díszei, a zágrábi Szent Márk katedrális, és számos egyéb emlék. Antall József nevét is egy utca viseli. Ez az újabb kori történelem.

– 1991-92 után a magyar-horvát kapcsolatok határozottan megjavultak. Zágrábban és Eszéken megalakult a magyar szak a felsőoktatásban, illetve a hungarológia. Ez a korábbiakban, a két Jugoszlávia idején, elképzelhetetlen lett volna. Az első Jugoszláviában bezárták a magyar tanszéket Zágrábban, és a második Jugoszlávia idején sem volt törekvés arra, hogy újraindítsák. Ez mindenképpen kedvező törté-

nelmi fordulat volt a két ország kapcsolatában, köszönhetően az 1991-92-ben Horvátországnak nyújtott magyar segítségnek.

– *Újvidék, Zágráb és Budapest között élsz. Ez a háromszög szinte a mai napig tart az életedben.*

– Nem egészen. Újvidék már régebben kiesett, ma már inkább Szabadkára járok. Egyetemi tanulmányaimat kezdtem Újvidéken, állami ösztöndíjasként, délszláv nyelvek és irodalom szakra jártam, s csak három év elteltével kerültem át Zágrábra. Még évekig visszajártam azonban, részben, mert levelező tagozaton folytattam nyelvészeti tanulmányaimat, másrészt rengeteg barátom volt ott, szerbek, magyarok, csehek, afrikaiak, remek társaság volt. Egy akkori nagyon jó barátommal a Seychelles-szigetéről és hazai horvát származású feleségével máig is tartom a kapcsolatot. Zágráb megmaradt: 1990–2009 között, tíz évig tanítottam óraadóként az egyetemen a Horvát Stúdiumok történelem szakán. Most is hívtak vissza, de sajnos nem tudok már nappali tagozaton órákat vállalni. Aztán másfél évig Eszéken tanítottam a Hungarológián magyar történelmet.

– *Ez egy új lépés volt.*

– Amikor 1990-ben – egy balkán történeti szeminárium keretében – óraadóként Pécsre kerültem a történelem szakra, ott nem volt státusz, a horvát szakon viszont üresedéssel szembesültek. Így kerültem a Pécsi Tudományegyetem akkor még horvát-szerb szakára.

– *Így lesz művészettörténész-régészből bölcsész.*

– A Balkán Szemináriumon is elsősorban kultúr-történeti tárgyakat adtam elő, de már akkor elkezdtem a történettudománnyal foglalkozni, és végül történettudományból doktoráltam 1999-ben Pécsen. A horvátok magyarságképe volt a témám. A szép-irodalmat, a sajtót, a parlamenti jegyzőkönyveket, az egyéb nyilvánosságának szánt anyagokat, valamint politikusok beszédeit néztem át. Ebben segítségemre voltak az egykori nyelvészeti és irodalmi tanulmányaim. Később folytattam ezeket a kutatásokat, és nem csak a horvátok magyarságképét, hanem a magyarok horvátságképét is vizsgáltam. 2006-ban Zágrábban már együtt jelentettem meg a két anyagot.

– *Az ottani történész társadalomnak is tagja vagy.*

– Igen, a zágrábi Horvát Történettudományi Intézet külső munkatársa vagyok.

– *Hogyan fogadtak egy magyar, vagyis egy magyarországi-horvát történészt?*

– Ugyan én Régész és művészettörténet szakot végeztem, de sok egykori csoporttársam történész, hiszen többüknek volt a művészettörténet, vagy a régészet a második szakja. A Horvát Történettudományi Intézet jelenlegi igazgatónöje például csoporttársam volt annak idején Zágrábban a régészetben. A Horvát Tudományos Akadémia Intézetének új igazgatója

szintén régészhallgató volt, bár nem csoporttársam, de jól ismertük egymást. Ezek a régi kapcsolatok – sőt mondhatnám régi baráti kapcsolatok –, nagyon jók. A Horvát Történettudományi Intézettel, és így a horvát stúdiumok történelemszakával persze nem a csoporttársaimon keresztül kerültem kapcsolatba, hiszen akkor még ők is viszonylag fiatal kutatóknak számítottak, hanem az intézmény akkori igazgatóján, Mirko Valentícen keresztül. Ő volt az, aki meghívott tanítani a horvát stúdium történelem szakára, és az ő idejében keletkeztek a szoros kapcsolataim az Intézettel is.

– *A zágrábi egyetemisták egy egyetemvárosban, Zágráb külön városrészében laktak. Milyen volt ott élni?*

– Érdekes volt, bár a tanulás szempontjából nem volt mindig előnyös. Túlságosan is nagy élet volt ott az egyetemi városrészben, amelyik egyrészt kilenc épületből álló kollégium volt rengeteg diákkal, másrészt kulturális központ volt: színházteremmel, mozival, diszkóval. Nagyon divatosak voltak akkor a házibulik is, úgy hogy a kollégiumi szobákban is zajlott az élet. Nagyon érdekes és kellemes volt, csak éppen a tanulásnak nem tett jót. Én egy barátommal, aki egyébként operatőr, egy magyarországi herceg-szántói szerb fiú, Sibalin György, inkább albérletbe költöztünk. Kis egyszobás lakást béreltünk, és három évig ott laktunk. Ez nagyon fontos volt számunkra, mert akkortól ha bulizni akartunk, akkor buliztunk, de amikor tanulni kellett, akkor volt hova visszavonulni. A horvát ifjúsági rádió indított magyar nyelvű adást is, és abban mi, ottani ösztöndíjasok is részt vehettünk. Ez számomra ugyancsak nagyon érdekes volt, hiszen a leendő értelmiségnek egy újabb körével ismerkedhettem meg. A művészettörténet-régészet szakon kívül a lakótársam filmművészeti akadémiai társaival is ismeretséget kötöttem, úgyhogy nagyon sok érdekes emberrel találkoztam már diákkoromban is. Ez mind a mai napig sokat jelentett.

– *Volt módod utazni az akkori Jugoszláviában?*

– Bejártam, keresztül, kasul. Abban az időben még nagyon jól ment az autóstopp, meg valahogy, amíg fiatal az ember, nem is érzékeli, hogy mi a veszélye. De nem is volt egyetlen kellemetlen inzultusom sem az autóstoppolás során. A vonatok sokkal rosszabbak voltak, tele csempésszel. Mentek Triesztbe és jöttek hazafelé. Azok között valóban mindenféle alak volt. Minden esetre az egész balkáni világ is nagyon érdekes volt. Észrevehetően jól látszottak a különbségek, hogy mennyire eltért Horvátország, Szlovénia, vagy például a Vajdaság ezektől a déli tagköztársaságoktól. Azt is volt alkalmam megtapasztalni.

– *Zágrábból, tanulmányaid befejezése után hazavágytál? Megfordult a fejedben, hogy kint maradsz?*

– Be kell vallanom, gondolkodtam rajta, hogy mit tegyek. Akkoriban az állampolgárság kérdése nagyon bonyolult volt. Jugoszláv állampolgárság nélkül az egyetemen nem tudtam volna állást kapni. Bár az

akkori mentoromnak nagyon tetszett a szakdolgozatom, és mondta, hogy jó lenne valaki az egyetemen, aki ismeri a magyar művészetet, a magyar kultúrát is. Végül úgy döntöttem, hogy hazajövök, ami nem volt egyszerű, mert a szakmában nem kaptam állást. Körbejártam az akkori budapesti intézményeket, múzeumokat, tudományos intézeteket, mégsem.

– *Mégis számít tehát, hogy az ember hol fejezi be az egyetemet...*

– Nagyon számít. Azóta tudom. Amennyire profitáltam abból, hogy az egykori Jugoszláviában jártam egyetemre, annyira kellemetlen volt, amikor visszajöttem, hogy itt senki sem ismert, és nem is akart megismerni. A véletlen, a gondviselés juttatott el végül mégis a tudomány világába.

– *Egy évig, ha jól tudom, újságíróként dolgoztál?*

– Az már később volt. Amikor hazajöttem, akkor egy évig munkanélküli voltam, állás nélküli, tolmácsoltam, fordítottam. Akkoriban még létezett a kötelező katonai szolgálat. Az alatt a másfél év alatt viszont sikerült elvégezni egy idegenezetési tanfolyamot, és azon ismerkedtem meg a Magyar–Török Baráti Társaság titkárával, Gál Tímeával, aki sajnos azóta meghalt. Amikor leszereltem, rendszeresen vállaltam idegenezetést, meg tolmácsolást, fordítást, és közben sikerült elhelyezkednem. 1990 elején az akkori nemzetiségi hetilapnál, ahol egy évig dolgoztam. Közben, '90 tavaszán, a Magyar–Török Baráti Társaság szervezett egy kirándulást Isztambulba, és Gál Tímea megkért, hogy én vezessem a csoportot a Balkánon keresztül. Ez nem „bundatúra” volt, a csoport ismert történészekből állt. Egyik tagja Hóvári János volt, aki a Pécsi Egyetem balkanisztikai szemináriumában tanított. Nagyon megtetszett neki, amiket útközben mondtam. Végimentünk busszal Szerbián, Bulgárián, és kiderült, hogy művészettörténész vagyok, erre felkért, hogy akkor Isztambulban meg a bizánci emlékeknél is én vezessek. Hát azt meg külön szívesen tettem, mert egyetemistaként is nagyon érdekelt a bizánci művészet, a bizánci kultúra. Ezért nem okozott nehézséget, hogy a Hagia Szophia (Aya Sofya) mecsetről és a többi bizánci emlékről meséljek a csoportnak. Egy hónap múlva váratlanul felhívott Óvári János telefonon, s megkérdezte, szeptembertől, óraadóként volna-e kedvem tanítani a szemináriumán.

– *Mit hoz a véletlen!*

– Ez tényleg gondviselészerű, teljesen véletlen esemény volt. Igent mondtam és elkezdtem tanítani Pécsen.

– *Mennyit profitáltál abból az egy évből, amikor az újságnál voltál?*

– Érdekes volt mindenképpen. Az újságírástól sokkal inkább nem szakadtam el, hiszen annak idején Lukács István barátommal, a Riječ című első magyarországi horvát irodalmi kulturális folyóirat megalapításánál

is ott voltam. Pontosabban kettőnknek – egy budai kis kávézóban – támadt az ötletünk, hogy kellene egy önálló folyóirat. Megtaláltuk a partnereket, a főszerkesztőt, Bölcs Matildát, Horváth Sándort és Blazsetin Istvánt, akikkel elindítottuk ezt a szerintem igen jó színvonalú folyóiratot. Megmaradt tehát bennem az újságírás iránti érdeklődés. Azt meg, hogy mi a különbség egy riport meg egy tudósítás között, apámtól gyerekkoromban már elég korán megtanultam. (Édesapja, Sokcsevics Mátyás több évtizeden át a délszláv hetilap szerkesztője, majd főszerkesztő-helyettese volt – *a szerk.*)

– *Milyen nyelven publikálsz szívesebben: magyarul vagy horvátul?*

– Szerencsére mindegy. Ami nehézséget okoz, az a magyarul vagy horvátul megjelent saját műveim fordítása. Akkor valójában mindig újraírom az egészet, és az néha nehézséget okoz.

– *És milyen például egy egyetemen belül, nem csak előadni, tanítani – abban már rutint szereztél –, hanem egy tanszéket igazgatni?*

– Negyedik éve hogy intézetigazgató és tanszékvezető vagyok a Pécsi Tudományegyetemen. Ez olyan új kihívás volt, aminek – megmondom őszintén –, nem is örültem maradéktalanul. Nehezen vállalkoztam rá, mert nyilvánvaló volt, hogy nagyon sok adminisztrációs feladattal jár. Szerencsére a munkatársaim nagyon jók, igazán könnyen tudok velük együttműködni. Mára már mindenki tudja a feladatát, bár a bürokrácia nem csökkent, csak növekedett.

– *Hány hallgatótok van?*

– Több mint negyven nappalis hallgatónk van, ami legalábbis a kis szakok létszámához képest meglehetősen magas. A horvát alapszakon túl két mesterszakunk (tanári és bölcsész) működik. Vannak korábbi, tehát még nem végzett hallgatóink is. Úgyhogy összességében ötvenegynéhányan vannak.

– *Csak azért kérdeztem, mert most sokan szkeptikusok ez ügyben. Hogy lesz-e elég hallgató és munkahely? Ez nyilván nem az egyetemtől, hanem a társadalmi környezettől függ.*

– Én azért bízom benne, hogy lesznek hallgatóink a továbbiakban is. Már csak azért is, mert a pécsi horvát szaknak van egy nagy előnye. A magyarországi horvátságnak jelentős része pont a dél-magyarországi területen lakik. Ez előny számunkra Budapesttel, a budapesti horvát szakkal szemben. A fővárosban és környékén ugyanis kevés horvát él, és manapság Budapesten tanulmányokat folytatni nem két fillérbe kerül. Így mi nyilván könnyebben tudunk hallgatókat kapni. Ami a létszámot illeti, mi vagyunk a legnagyobb horvát szak Magyarországon.

– *Említettük a horvát Történettudományi Intézetet. Tudjuk, hogy Magyarországon is alakult egy tudományos társaság, intézet.*

Sokcević Dénes Horvátország a VII. századtól napjainkig című könyvének dedikálása közben

– A Magyarországi Horvát Tudományos Intézet – velük mindig együttműködtem. Magától értetődőnek tartom, hogy amennyire időm engedi, ennek az intézetnek a munkáját is segísem. Az más kérdés, hogy sokkal jelentősebb anyagi eszközökre lenne szükség ahhoz, hogy a magyarországi horvátok és általában a többi nemzetiség tudományos életét megerősítsük. Állásokra lenne szükség, hogy a tehetséges fiataloknak legyen hol elhelyezkedniük.

– Aki ismer, tudja, hogy számos témában publikáltál. Ha megnyitjuk az idevágó PDF file-t, nem is tudom, hány oldalon keresztül olvashatja az ember. A legutóbb kiadott fontos, összefoglaló munkád magyarul jelent meg, de Horvátországban is volt a bemutatója.

– A „Horvátország a VII. századtól napjainkig” a legújabb könyvem, amelyet a Mundus Egyetemi Kiadó jelentett meg 2011-ben. Tavaly májusban került bemutatásra az MTA Történettudományi Intézetében, majd júliusban a zágrábi Történettudományi Intézetben és még számos helyen hazánkban. Az egyetemen ezt a kiadványt tankönyvként is használják, ami számomra különösen nagy öröm. Szeretném, ha lenne horvát kiadása is, s ezen dolgozunk most. Remélhetőleg sikerül anyagi fedezetet szerezni a fordítására. (Magamat, amint azt már említettem, nem tudom fordítani.) A horvát olvasó számára éppen azért lenne érdekes ez a könyv, mert én magyar szemszögből, vagy a magyar–horvát államközösség szempontjából is vizsgálom a horvát történelmet. Így igazán újat is hoz a könyvem a többi, Horvátországban, vagy máshol, külföldön megjelent horvátországtörténetekhez képest. Újat már eddig is mutattam a horvát közönségnek, amikor Zágrábban megjelent a magyarok horvátság-képéről, és a horvátok magyarság-képéről írt munkám.

– Hol érzed magad igazán otthon?

– Baja a pihenés helye. A nagymamám házáat nem adtuk el a testvéreimmel, és bár bent van a városban, mintegy nyaralóként megőriztük. Nyáron ott vagyok, és nem csak pihenésre használom, hanem ott tudok a legjobban írni, tehát alkotóháznak is

tekintem. Ma, az internet korában különben sem probléma – még ha esetleg cikket, vagy tanulmányt kell is írni, amit le kell adni –, hogy hol tartózkodik az ember. Baja számomra azért a gyökereket is jelenti. A fél rokonságom ott él, nem mondhatnám, hogy magányos vagyok.

– Tudok a kedvteléseidről, csak erősítsd meg, vagy cáfold. Szeretsz főzni, horgászni. Noha focizni láttalak már, de nem tudom, hogy sportolni mennyire.

– Szeretek sportolni is, kerékpározni és evezni, de sajnos csak nyáron szoktam. Néha a barátaimmal kenutúrázom is. Bár éppen tavaly nyáron nagy terveink voltak a barátaimmal, kenut béreltünk, hogy felevezzünk a Duna mellékágaira. De aztán jött a bajai halászléfőzés, ezért inkább olyan piknikké fajult a dolog, és nem sporttá.

– Kedvenc ételed?

– Bajaiként, természetesen a halászlé.

– Mennyire vesznek körül a barátok? Hogy tudsz velük találkozni ebben az egész forgatagban?

– Mivel ennyi városban éltem, dolgoztam, tanultam, nagyon sok barátom van mindenfelé, szerte a világban. Rossz az, hogy nem tudok velük sűrűn találkozni. Zágrábban is sok barátom él, Eszéken és persze Újvidéken is, bár azoknak nagy része átjött Budapestre vagy Pécsre. A legtöbb barátom Budapesten él. Az időhiány, meg a távolságok miatt nehéz tartani a kapcsolatokat. Ha csak lehet, akkor Baján próbálom meg őket vendégül látni, mert ott akkor mindjárt tudok főzni is valamit a számukra. Sokakal például a horgászat is összeköt. Az utóbbi időben mindezekre végképp kevés időm marad. Főleg a négy év alatt, amikor a könyvemet írtam. Akkor a nyarak általában azzal mentek el. Igen kevés időm maradt még a pecázásra is.

– Legnagyobb halad?

– Igazán nagyot nem fogtam. Öt kiló körüli harcsa volt az, ami kissé nagyobb volt, de harcsában az nem számít igazán nagyinak.

– *Beszéltél az utazásról, idegenvezetésről. Kedvenc országod?*

– Régebben mindenképpen Olaszország, Itália volt. Már egyetemistaként is többször jártam ott tanulmányi kiránduláson. Akkor szerettem meg. Azon felül pedig a balkáni országok érdekesek számomra, mert a tanulmányaim kötnék oda. Horvátországot nem érzem külföldnek. Úgy hogy az más, azt azért nem is említem. Ami az utóbbi időben viszont nagyon megtetszett és nagyon sok barátot is szereztem ott, az Japán. Tavaly ősszel a pécsi földrajz szak balkanisztikai kutatóközpontján keresztül adódott a lehetőség, a Magyar és a Japán Tudományos Akadémia támogatásával, hogy eljussunk Japánba, és megismerkedjem az ottani Balkán-kutatókkal. Nagyon-nagyon érdekes volt maga az ország is, a japán kultúra és a japán emberek. Tartjuk a kapcsolatot. Legutóbb Pécsen meglátogattak minket a kutatócsoportjuk vezetője Japánból. És jönnek nyáron újabb japán kutató kollégák, úgy hogy ez valószínűleg hosszabb, gyümölcsöző kapcsolat lesz.

– *Tudom, hogy egy második világháború áldozatait kutató csoportnak is tagja vagy, sőt erről egy tanulmány is készül a Magyar Tudományos Akadémián.*

– A magyar bizottság elnöke, Glatz Ferenc akadémikus kért fel, hogy vegyek részt a munkában. Ez a magyar-szerb történész vegyes bizottság, amely a második világháború eseményeit tárja fel, és annak idején Sólyom László és Boris Tadić köztársasági elnökök kezdeményezésére alakult meg. Ők kérték fel a két tudományos akadémiát, hogy alakítsanak egy ilyen bizottságot. Glatz Ferenc azért kért fel engem, mert bár közvetlenül a magyar-szerb ügyekkel nem foglalkoztam, de Jugoszláviával és a második világháború végi partizán-megtorlások kérdésével igen. A horvát történelemnek ez egy olyan súlyos eseménye, amivel Horvátország története könyvemben is részletesen kellett foglalkoznom, főleg hogy a magyar olvasó számára ez nem annyira ismert a jelenség. Én egyrészt ezt tudom hozzátenni ehhez a kutatáshoz, másrészt pedig azt, hogy jól ismerem a zágrábi kutatókat. A História egyik számában, amelyet a második világháború e témájú részleteinek szenteltek, Vladimir Geiger írta meg a horvát áldozatok számáról szóló cikket. Ő ennek a kérdésnek ma talán a legjobb horvátországi kutatója.

– *Kedvenc könyved, ami gyakran előkerül?*

– Sajnos szépirodalmat mostanában igen keveset tudok olvasni, ami nagyon hiányzik. Talán még a költészetre, a versekre marad gyakrabban időm. Ha elolvasok egyet-egyét, az is felüdülés számomra. Erről nem is beszéltem még: az irodalom egy kicsit a másik szerelmem. A műfordítás mindig is érdekelt, vonzott. Már annak idején, Zágrábban az ifjúsági rádióban készítettem műsort Pilinszky János költészetéről, és én voltam az első, aki Pilinszky-verseket fordított horvátra. Horvát költőket is fordítottam magyarra, ezek a hazai irodalmi folyóiratokban is

megjelentek. Magyarra ültettem át például egy szarajevói bosnyák költő kötetét. A Jelenkor Kiadónál Csordás Gábor szerkesztésében, 2009-ben megjelent egy magyar nyelvű modern horvát költészeti antológia (az eredeti horvát kötet szerkesztője Miroslav Mićanović volt). Abba is negyven verset fordítottam. Ez, mintegy hobbiként megmaradt.

– *Elindultunk a művészettörténettől, eljutottunk a bölcsészeti, irodalomig. Tudom, hogy a színházhoz is van kötődésed.*

– Amikor Pécsre kerültem, nagyon szoros kapcsolatot alakítottam ki Vidákovics Antallal és a színházzal. Az első népszerű eladás a Filákovity István rendezte „Elvált asszony” volt, amellyel a magyarországi horvát falvak közönségének bemutatkozott a színház. Akkor még annyira lelkes voltam, hogy minden bemutatóra elmentem és lelkesítő beszédek is tartottam. Vidákovics igyekezett megalakítani az önálló horvát színházat, a hivatásos horvát színhátszást Magyarországon. Egyébként nagyon gazdag amatőr színjátszó hagyománya van a magyarországi horvát közösségnek. Amikor Pécsen elindította a horvát tagozatot, akkor én teljes szívvel-lélekkel mellette álltam. Újságíróként 1990-ben én készítettem vele elsőként riportot és írtam tudósítást is a színház első bemutatójáról. Annak idején én is alapító tagja voltam annak a remek kulturális, gasztronómiai és képzőművészeti egyesületnek, amely a színház köré csoportosult. A neve Csopor(t) Horda. Emlékszem, az első tíz évben, sőt még később is, a kiállításoknak legalább a felét én nyitottam meg. Akkoriban a legkiválóbb horvát képzőművészek állítottak ki Pécsen. Kiváló kapcsolat alakult ki a magyar és horvát képzőművészek között, így a magyarok eljutottak Zágrába, illetve Horvátországba. A színházi együttműködés is kiváló volt Horvát- és Magyarország között. Magyarok rendezhettek Zágrábban, vagy Dubrovnikban, s ennek is a Horvát Színház volt a gyűjtőpontja, Pécsen. Annak idején tehát egy kicsit mindenbe sikerült belefolyynom. Persze fiatalabb is voltam, úgy, hogy jóval több energiám volt.

– *Te írtad a színház tízéves jubileumi kötetét...*

– Igen, amikor a tizedik születésnapját ünnepelte a színház, Vidákovics Antal valóban engem kért fel, hogy írjam meg az addigi történetét.

– *Most újból eltelt tíz év.*

– Valóban, úgyhogy kell egy újabb jubileumi kötet. Éppen most futottam össze Tahir Mujičić-csel, az ismert zágrábi vígjátékíróval, akinek szintén nagyon szoros kötődése van a pécsi horvát színházhoz. Beszéltünk erről is.

– *Tagja voltál az Országos Horvát Önkormányzatnak is.*

– Négy évig voltam tagja az Országos Horvát Önkormányzatnak, melynek média és kiadványozási bizottságát is vezettem. Éppen abban az időben,

amikor az OHÖ nagyon fontos törekvéseket tett a kulturális autonómia kiépítése felé. Akkor alapították a Croatica-t, a saját kiadványállalatot, illetve akkor került a Hercegszántói Horvát Iskola is az Országos Horvát Önkormányzat kezelésbe. Érdekes időszak volt. Azért a politika világa nem áll annyira közel hozzám, másrészt pedig tényleg nem bírtam már energiával.

– *Térjünk vissza a gyökerekhez! Manapság, ha bunyevácokról van szó, az csak bonyodalmat okoz. Nem tudják igazán hova sorolni ezt a népcsoportot.*

– Tulajdonképpen arról van szó, hogy a nemzeti integrációs folyamat – a térségben egyébként nem csak a bunyevácok, hanem más népcsoportok esetében is –, nagyon bonyolult és összetett. Maga a horvát nemzeti integrációs folyamat meg különösen összetett és bonyolult. A Horvátország története című könyvemben az integrációnak szándékosan már a könyv elején szenteltem egy fejezetet, ugyanis nem teljesen világos a magyar olvasó számára, hogy kik is a horvátok? A horvát nemzet több külön tartomány lakóiból alakult ki. Elsősorban a katolikus vallás, illetőleg az ebből fakadó kultúra köti össze őket, mint nemzeti integrációs tényező, másrészt pedig az, hogy a kora újkor folyamán egyértelműen egyesült Horvátország, a déli, eredeti horvát állam területe, és a középkori Szlavónia. A későbbiekben ez az integrációs folyamat kiterjedt Dalmáciára is, sőt a közös kultúra és a közös gyökerek lévén Bosznia-Hercegovina katolikus lakóira is. Így jött létre a XIX. században a modern horvát nemzet, de ez a nemzeti integráció nem egyformán zajlott minden területen. A magyarországi horvát népcsoportok többsége – nemcsak a bunyevácok, vagy az egykor Magyarországhoz tartozó bácskai és bánági területek horvát népcsoportjai, akik a legkülönbözőbb időszakban kerültek oda Dalmáciából, Boszniából vagy Hercegovinából – nehezen integrálódtak az egységes horvát nemzetbe. A horvát integrációs politikának ezekre a távoli területekre nem volt, vagy legalábbis nagyon kicsi volt a befolyása. A helyzet úgy alakult, hogy bár a magyarországi sokácok, bunyevácok különböző, ma is horvát etnikai területről származnak (és akár Dalmáciában, akár Bosznia-Hercegovinában eredeti népcsoportok, anya-népcsoportok) horvát identitásukat senki sem tudja megkérdőjelezni. Ebben a térségben viszont megtették. Nem csak most, hanem a dualista korszakban is. Ezeket a népcsoportokat is integrálni akarták a magyarságba. Erről ma nem nagyon szoktak beszélni, de ha elolvassa az ember a korabeli magyar forrásokat, abból elég egyértelműen látszik, hogy a bunyevácokat, a sokácokat és a Pécs környéki bosnyákokat nem akarta horvátoknak látni a korabeli magyar tudomány és a magyar sajtó. Ebben bizony benne volt az a távlati cél, amit akkoriban nem is titkoltak igazán, hogy így könnyebb lesz őket asszimilálni. A mohácsi sokácok magyar olvasókörének a célja például az alapsza-

bály szerint az volt, hogy magyarul olvassanak minél többet, és minél jobban megtanulhassanak magyarul. Nos, a bunyevácoknál egy kicsit más volt a helyzet, mert a magyarországi horvát népcsoportok közül Ivan Antunović kalocsai segédpüspök révén éppen közöttük indult meg először egy nemzeti újjászületési, nemzeti integrációs mozgalom. Ő volt az, aki a bunyevácok és sokácok számára lapot indított, kihasználva az 1868-as, liberálisnak számító magyar nemzetiségi törvényt. Nem a törvénnyel volt baj, hanem a későbbi végrehajtással, vagy inkább a végre nem hajtással. Antunović könyvet is írt a bunyevácok, illetve a bunyevácok és sokácok történetéről. A XVII-XVIII. században ilyen néven emlegeti őket, mert ők magukat dalmatának, dalmátnak mondták, egyértelműen utalva a horvátországi származásukra. Az más kérdés, hogy maga Antunović is meg volt győződve arról, hogy a bunyevácok és a sokácok horvát etnikai területről származnak és horvátok. Ezt egyébként a történeti munkájában, az „Értekezés a Duna-menti és Tisza-menti bunyevácokról és sokácokról” című, 1884-ben megjelent művében ki is mondja.

– *Van kedvenc ünneped?*

– Ahol ott a család. Nyilván a karácsony az, amit mindenki a leginkább vár. December 24-én mindent úgy csinálunk, ahogy a nagymamám idejében történt. A karácsonyi kalácstól kezdve a hagyományos karácsonyi ételeken át a szertartásokig. A mézes fokhagymától a mézes almáig, mézes pálinkáig minden úgy megy. Őrizzük a hagyományt. Akkor is, amikor még élt a nagymamám, és most is.

– *Egész könyvtárad van.*

– A saját kiadványokat gyűjteni kell, mert a publikációs jegyzékhez szükséges, és most már még pontosabban kéri. Ma már az ISBN- és ISSN-számok is kellene, amit az ember úgy tud meg, ha leveszi a polcra a kiadványt, amiben megjelent valamije. A munkámhoz, témáimhoz kötődő történeti irodalmat is gyűjtöm úgy a horvát, mint a magyar történelemből, és más balkáni történelemtudásból is. Csakugyan jókora könyvtárat gyűjtöttem össze. Sajnos nincs egy helyen, mert vannak könyveim Budapesten, Pécsen és Baján is. A sok utazás miatt leginkább laptopot használok, mert az a legegyszerűbb. Amikor a könyvet írtam, az is több helyen történt, így kénytelen voltam beszerezni még egy laptopot. Egy használtat vettem másodiknak, hogy ne kelljen állandóan cipelni. Az egyik az mindig Baján volt. A másik Pécsen. Pécsen pedig az egyetemen van számítógépem. Az írásomban történt minden egyes javítást azonnal elküldtem a saját e-mail címemre, hogy ezeket az ottani gépemre is átvezethessem.

– *Örülök, hogy nemcsak virtuálisan, hanem fizikailag is találkozhattunk! Köszönöm, további jó munkát kívánok!*